

Руслан Демчишак

Національний університет "Львівська політехніка"

УКРАЇНА У ПОЛЬСЬКИХ ЗОВНІШНЬОПОЛІТИЧНИХ ДОКТРИНАХ У КОНТЕКСТІ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІТИКИ ІІ РЕЧІ ПОСПОЛИТОЇ

© Демчишак Р., 2012

З'ясовано місце України у польських зовнішньополітичних доктринах міжвоєнного періоду ХХ ст. на тлі практичної політики ІІ Речі Посполитої щодо національних меншин. Проаналізовано позицію організованої західноукраїнської громадськості щодо шляхів вирішення українського питання у міжнародному вимірі. Досліджено спробу реалізації окремих постулатів доктрини "польського прометеїзму" у процесі політики "нормалізації" українсько-польських відносин 1935–1939 рр.

Ключові слова: національне питання, міжнародна політика, зовнішньополітичні доктрини, Західна Україна, СРСР, Польща.

Ruslan Demchysyak

UKRAINE IN POLISH FOREIGN-POLICY DOCTRINES IN CONTEXT OF NATIONAL POLICY OF ІІ POLISH REPUBLIC

The place of Ukraine in the polish foreign-policy doctrines of intermilitary period of XX century on a background the practical policy of ІІ Polish Republic in relation to national minorities is found out. Position of the organized west-ukrainian public in relation to the ways of decision of the Ukrainian question in the international measuring is analysed. The attempt of realization of separate postulates of doctrine of "polish prometeizm" in the process of "normalization" policy of ukrainian-polish relations 1935-1939 is investigated.

Key words: national question, international policy, foreign-policy doctrines, Western Ukraine, USSR, Polish Republic

У контексті становлення Української держави як повноцінного суб'єкта міжнародних відносин актуальним виступає ретроспективний аналіз місця України у зарубіжних стратегіях і доктринах, а особливо, у польських зовнішньополітичних концепціях міжвоєнного періоду ХХ ст. Для влади та громадськості обох країн тестом на зрілість стануть правильні висновки з досвіду українсько-польських стосунків цієї доби із відповідним коригуванням на зовнішньополітичні курси держав та характер відносин між народами.

Окремі аспекти розглянутої проблематики досліджувалися багатьма українськими та польськими науковцями, зокрема М. Гетьманчуком [1], Ю. Сливкою [8], Л. Зашкільняком [4], О. Красівським [6], В. Репринцевим [10], А. Ајненкієл [14], Р. Касцмареком [15], Р. Торзецькі [16] та ін. Однак у цій тематиці місце України у польських зовнішньополітичних доктринах досліджується на тлі практичної політики польської влади щодо національних меншин, у контексті українсько-польських відносин у ІІ Речі Посполитій. У такому формулюванні питання досліджується вперше.

Мета роботи – з'ясувати місце України у польських зовнішньополітичних концепціях міжвоєнного періоду ХХ ст. у дотичності з поглядом галицьких українців на шляхи вирішення національного питання у всеукраїнському масштабі та у вимірі міжнародних відносин, дослідити

спробу реалізації окремих постулатів доктрини “польського прометеїзму” в процесі політики “нормалізації” українсько-польських відносин 1935–1939 рр.

У 1920-х – 1930-х рр. Західна Україна перебувала у складі надзвичайно строкатої у національному відношенні (національні меншості становили третину населення країни) Польської держави – II Речі Посполитої. Найбільшою національною меншиною у Польщі були українці (14 % громадян за даними навіть польських переписів, достовірність яких українськими дослідниками ставиться під сумнів). Невизнання організованою українською громадськістю правомірності польської окупації західноукраїнських земель зумовило гостре українсько-польське протистояння. На думку польських істориків, саме “конфлікт з українцями був основною проблемою національних меншин в II Речі Посполитій” [15, s. 292].

Ще на межі XIX – XX ст. у польській політичній думці запанували дві концепції щодо “українського питання”. Однією була так звана “інкорпораційна концепція”, витворена в середовищі впливової політичної сили польського суспільства першої половини XX ст. – національної демократії (ендеків). На думку ендеків, Польській державі слід було інкорпорувати “стільки східних”, у тому числі й українських земель, скільки можна “проковтнути”, скільки можна поступово повністю полонізувати, перетворивши Польщу на “мононаціональну державу” [10, с. 148]. Інші українські землі повинні були відійти до Росії. Бачимо, що у політичних доктринах польської націонал-демократії Україні місця не було. Перебуваючи при владі у перші роки існування II Речі Посполитої, ендеки почали реалізовувати на практиці свої концепції щодо національних меншин. Відомий ендецький політик Станіслав Грабський писав, що “...нині необхідною умовою утримання наявних кордонів є перетворення державної території Речі Посполитої в національну польську територію” [10, с. 151]. Політику полонізації Західної України табір народової демократії здійснював пряолінійно, відверто та нахабно, не гребуючи насильством і репресіями. Однак зростання національно-визвольної боротьби поневолених Польщею народів стало свідченням невдачі реалізації ендецької програми “національної асиміляції”. Провал політики польських націонал-демократів щодо національного питання був однією із причин втрати ними влади внаслідок державного перевороту, здійсненого Юзефом Пілсудським у травні 1926 р., і встановлення режиму “санації”.

Не менш відомою і впливовою, ніж “інкорпораційна” програма ендеків, була так звана “федералістична” концепція Юзефа Пілсудського. Вона виникла і розвивалася у середовищі Польської партії соціалістичної (ППС), одним із співзасновників якої був саме Пілсудський. У міжвоєнний період “федералістична” програма, зазнавши певних змін і модернізації в результаті адаптації до нових політичних реалій, стала відомою як доктрина “польського прометеїзму”. Головним ворогом польської державності “прометеїсти” вважали російський імперіалізм взагалі та його більшовицький різновид зокрема. Звідси поставало завдання: домогтися максимального послаблення Радянського Союзу шляхом його розчленування на національні держави. Тим паче, що національні взаємовідносини, на думку “прометеїстів”, були “ахіллесовою п’ятою” у політиці країни Рад. Зовнішню політику II Речі Посполитої “прометеїсти” розглядали “через призму майбутнього конфлікту цивілізованого Заходу, до якого вони зараховували, звичайно, й Польщу з комуністичною Росією”, наслідком якого стане розпад “багатонаціональної більшовицької імперії” [10, с. 152]. Звільненим, але недостатньо зрілим у політичному і національному відношеннях народам потрібна буде допомога у будівництві власних держав. Надання тієї допомоги, на думку пілсудчиків, є історичною “місією” саме Польщі. Передбачалося, що польський, український, білоруський та литовський народи повинні утворити федерацію, провідну роль в якій звичайно ж відіграватиме Польща.

З огляду на численність українського народу, вигідність геополітичного розташування українських земель та високий рівень національної свідомості і політичної культури галицьких українців головна роль в реалізації програми прометеїстів відводилася саме українському питанню. При цьому теоретики прометеїзму розглядали українську проблему “в двох аспектах: як національну і міжнародну у відношенні Радянського Союзу та Радянської України і як “кресову”, внутрішню справу польської держави щодо Західної України” [8, с. 142]. Передбачалося, що

внаслідок розпаду СРСР, на теренах радянської України постане незалежна українська держава – Велика Україна, яка, уклавши унію з II Річчю Посполитою, увійде до Польської федерації. Західноукраїнські землі, згідно з концепцією прометеїстів, залишалися невід’ємною частиною Польщі, і Велика Україна претендувати на них не могла. Однак методи вирішення українського питання у Польщі у пілсудчиків були дещо інші, ніж у ендеків. Замість примусової національної асиміляції, тобто ополячення українців, прометеїсти пропонували програму державної асиміляції. Суть програми полягала у такому. Польська держава обіцяла припинити сповільнення економічного поступу Західної України та зобов’язувалася не перешкоджати всебічному розвитку української культури, плеканню українцями національних звичаїв і традицій, розбудові освітньої мережі з рідною мовою викладання, тобто відмовитися від політики дискримінації українців у економічній і культурно-освітній сферах. Мета ендеків – примусово прилучити українців до польської культури шляхом позбавлення їх національної ідентичності – прометеїстами, принаймні на словах, відкидалася. Натомість проголошувалось гасло рівного ставлення держави до власного населення країни незалежно від національної належності. Взамін за це від населення національних меншостей загалом та українців зокрема вимагалася лояльність до Польської держави. Українці, відчуваючи себе повноцінними громадянами II Речі Посполитої, повинні були стати патріотами держави, в якій проживають, готовими у будь-який момент виступити в обороні її інтересів.

При цьому прометеїсти керувалися міркуванням: якщо українців неможливо зробити поляками, то їх варто зробити громадянами Польщі. Можна повністю погодитись із думкою відомих українських істориків Михайла Швагуляка та Ореста Красівського, що пілсудчики, як і ендеки, ставили собі за мету якнайшвидше інтегрувати Західну Україну до складу Польщі, концепції ж двох основних політичних таборів Польщі відрізнялися між собою лише засобами досягнення мети. Попри те, що на практиці різниця між політикою ендеків та пілсудчиків щодо населення національних меншостей часто була умовною, особливо на рівні місцевої адміністрації, слід визнати, що доктрина останніх була ліберальнішою та толерантнішою. Можна стверджувати, правда з певними застереженнями, що програма прометеїстів з національного питання ґрунтувалася на ідеях концепції громадянської нації. Сам факт взяття на озброєння цієї концепції одним з головних політичних таборів східноєвропейської країни міжвоєнної доби був, безумовно, явищем передовим.

Що ж було причиною такої, на перший погляд демократичної, політики пілсудчиків щодо національного питання? Очевидно, що не турбота про права національних меншостей. Режим “санації” у своїх діях керувався виключно інтересами Польської держави та польського етносу. Політично і національно свідомих та добре організованих українців Галичини прометеїсти намагалися використати в реалізації своєї “федералістичної” програми. Усвідомлюючи значення Галичини для національно-визвольних процесів у Наддніпрянщині, пілсудчики прекрасно розуміли, що галицькі українці можуть стати каталізатором руху за утворення Великої України, а отже, сприяти послабленню та розвалу СРСР. А у разі військового конфлікту між Польщею у союзі із країнами Заходу та Радянським Союзом галичани “будуть авангардом і потужною силою нового походу на Схід” [10, с. 152]. Заради досягнення цього прометеїсти готові були піти українцям на певні поступки. Лояльності українського населення пілсудчики сподівалися досягти також обіцянкою перетворити Західну Україну на “П’ємонт” – базу для національно-визвольних змагань у Наддніпрянщині.

Реакція українців (у відносинах з польською владою зорганізовану українську громадськість представляла переважно найбільша легальна політична партія – Українське національно-демократичне об’єднання (УНДО)) на польські зовнішньополітичні доктрини детермінувалася їхнім баченням шляхів вирішення українського питання у міжнародному вимірі. Одразу ж слід зазначити, що західноукраїнські політики національне питання розглядали не в регіональному, а у всеукраїнському масштабі. Ця позиція проходить “червоною ниткою” крізь програмні документи українських політичних партій Західної України, на ній акцентують увагу у виступах і публікаціях діячі західноукраїнської політичної еліти. Голова УНДО В. Мудрий у багатьох статтях відверто заявляв, що очолювана ним партія започаткувала “практичну політику нормалізації польсько-

українських відносин у Польщі з уваги на великі історичні завдання українства у боротьбі за реставрацію української державності” [13, арк. 6]. На цілості української національної ідеї “як справи міжнародного значення” наголошував В. Мудрий і у промовах на засіданні сейму від 6 грудня 1935 р. [7, с. 11]. Редактор газети “Діло” (одного з наймасовіших та найвпливовіших пресових видань Західної України, напівофіційного друкованого органу УНДО), один з провідних діячів української націонал-демократії Іван Кедрин-Рудницький у своїх мемуарах писав: “Центральною проблемою відносин у Західній Україні у 20–30-х рр. була таки всеукраїнська проблема, проблема української державності над Дніпром, а не територіальна автономія Західної України” [5, с. 312].

Зрозуміло, що за такого бачення національного питання західноукраїнські партії корегували тактику політичної боротьби залежно від того, в якому становищі перебували українці на усіх своїх етнічних територіях, та насамперед в УСРР. Так, успіхи “українізації” в Радянській Україні у 1920-х рр. зумовили сильну “радянськостю” орієнтацію у західноукраїнському політикумі. Навіть УНДО певний час вважало “Радянську Україну етапом до Соборної Незалежної Української Держави, яка зреалізується під напором свідомих мас усього українського народу” [9, с. 50]. Однак на початку 1930-х рр. ситуація докорінно змінюється. Згортання “українізації”, тотальний наступ на українську культуру, масові репресії, примусова колективізація в УСРР викликають різко негативну реакцію в Західній Україні. Штучний голодомор 1932–1933 рр. остаточно поховав радянськостю орієнтації серед західноукраїнської громадськості. Увесь цей антиукраїнський терор в Наддніпрянщині вимагав від галичан перейняти відповідальність за долю усього українства та підштовхував їх до пошуку шляхів порозуміння з поляками на антирадянському ґрунті. Попри усе це слід мати на увазі таке: геополітичне бачення національного питання політичними партіями Західної України не обмежувалося віссю СРСР – II Річ Посполита, а залежало і від широкого діапазону міжнародної політики, зокрема, від польсько-німецьких відносин. У разі конфлікту між країнами Заходу та СРСР (ймовірність якого оцінювалася на той час, як висока), міркували ідеологи УНДО, українське питання буде поставлене на порядок денний європейської політики, а у разі поразки і розпаду СРСР – постане реальна можливість для створення Української держави. Одним з найімовірніших потенційних суперників СРСР була Німеччина. Окрім того, Німеччина, чи не єдина з країн Заходу, була зацікавлена у розвалі Версальсько-Вашингтонської системи міжнародних відносин, саме тієї системи договорів, що закріпила і санкціонувала колоніальне становище українського народу у повоєнній Європі (на політичній карті повоєнної Європи України не було). Тією обставиною і можемо пояснити пронимецьку орієнтацію багатьох українських політичних партій міжвоєнного періоду (без огляду на тип політичного режиму у Німеччині). Укладення 26 січня 1934 р. польсько-німецького договору “про мирне вирішення суперечок” [15, с. 283; 1, с. 290], який, як писало “Діло”, “далеко виходить за межі зацікавленості двох сусідніх держав, а може впливати на розвиток подій в найширшій міжнародній шкалі” [3], означало, по суті, що у разі конфлікту з СРСР Польща буде на боці Заходу, зокрема Німеччини. При цьому Польща мала договір про ненапад з СРСР, укладений у 1932 р. і продовжений у 1934 р. (політика балансування між СРСР і Німеччиною розглядалася у Польщі як велике досягнення її керівництва). Насправді ж зовнішньополітичній доктрині “санаційного” режиму (доктрині “прометеїзму”) відповідала прозахідна та антирадянська політика, тому бути на боці Заходу означало автоматично бути на боці Польщі.

Отже, погляд галицьких українців на шляхи вирішення національного питання у міжнародному вимірі мав окремі точки дотику з доктриною “прометеїзму”, принаймні у засобах досягнення стратегічних цілей (останні, очевидно, в українців і поляків були різні). “Федералістична” концепція, гнучкіша і толерантніша у ставленні до національних меншостей порівняно з “інкорпораційною”, робила допустимою за певних умов можливість порозуміння між зорганізованою українською громадськістю Західної України та польським режимом “санації”. Зацікавленість галицьких українців у зростанні рівня національної свідомості їх наддніпрянських братів була очевидною. Трансформація УСРР в незалежну Українську державу розглядалася як основний етап боротьби за вирішення національного питання у всеукраїнському масштабі. Виникнення самостійної держави з центром у Києві рано чи пізно неминуче призвело б до зміни

статусу західноукраїнських земель. Окрім того, певні поступки з боку уряду в економічній та культурно-освітній сферах допомогли б українцям краще зберегти свою господарську самодостатність та національну ідентичність, забезпечили б умови та можливості для виховання молодого покоління галицьких українців у патріотичному дусі.

Багато вищеописаних обставин схилили керівні органи УНДО до думки про необхідність “довести до польсько-українського замирення за ціну створення на західноукраїнських землях П’ємонті для потреб усього українства” [11, с. 376], тобто бази для визвольних змагань Наддніпрянщини. У травні та липні 1935 р. відбулися зустрічі лідерів УНДО з польським урядовцями, наслідком яких стало започаткування політики “нормалізації” українсько-польських відносин як спроби втілення окремих аспектів доктрини “прометеїзму” на практиці. Маємо усі підстави розглядати політику “нормалізації” як тест на готовність режиму “санації” реалізовувати задекларовані у своїй зовнішньополітичній доктрині принципи.

Умовою порозуміння була низка взаємних вимог, які сторони висували одна одній, та виборчий компроміс, згідно з яким у кожному з 15-ти округів Східної Галичини на виборах, що були призначені на вересень 1935 р., до сейму мав бути обраний один українець та один поляк (нова конституція Польщі та нове виборче законодавство можливість ефективної легальної опозиційної боротьби зводили нанівець, значно ускладнивши опозиційним партіям виборчий процес). Зокрема УНДО заявляло, що максимальною метою партії у межах II Речі Посполитої є територіальна автономія західноукраїнських земель [2, арк. 4]. Поряд з цим націонал-демократи висували програму-мінімум, тобто низку конкретних вимог до уряду, що потребували невідкладного вирішення. Ці вимоги стосувалися різних сторін політичного, господарсько-економічного та культурного-освітнього життя українців у Польській державі.

Однак з часом виявилось, що “нормалізаційна” угода обмежилася дотриманням виборчого компромісу. Інші пункти домовленостей польським урядом не виконувалися. Для української громадськості ставало щораз зрозумілішим, що урядові кола трактували “нормалізаційну” угоду як примирення українців зі своїм неповноправним становищем у польській державі. Ставало очевидним, що уряд не мав наміру створення українцям нормальних умов для повноцінного розвитку усіх сфер суспільного життя (всупереч положенням доктрини “прометеїзму”).

У лютому 1937 р. опублікована декларація лідера проурядового Табору національної єдності (ТНЄ) (виник замість розпущеного Безпартійного блоку співпраці з урядом) полковника А. Коца, проголошувала війну комунізму та національно-визвольним рухам. Польську владу дратувала орієнтація частини українського політикуму на Німеччину як державу, найбільш зацікавлену у розвалі Версальської системи, саме цієї системи договорів, що закріпила колоніальне становище українських земель, зокрема санкціонувала польську окупацію Західної України. Поступове зростання напруги у відносинах між Польщею та Німеччиною провокувало загострення протистояння не лише між польським урядом і українськими політичними партіями, але й між обома народами. Спостерігалось намагання уряду переглянути роль західноукраїнських політичних сил в реалізації “прометеїстської” програми. Однак формально польська влада залишалася на позиціях “нормалізаційної” угоди.

9 грудня 1938 р. УПР, виконуючи рішення ЦК УНДО від 7 травня 1938 р., внесла на розгляд сейму “Проект конституційного закону Галицько-Волинської землі”, що передбачав надання територіальної автономії західноукраїнським землям у межах Станіславівського, Тернопільського, Волинського, більшої частини Львівського і Поліського, окремих повітів і гмін Люблінського, Білостоцького і Краківського воєводств. Однак спікер парламенту не поставив навіть це питання на розгляд. 24 лютого 1939 р. під час розгляду у сеймі питання про державний бюджет В. Мудрий заявив, що УПР не голосуватиме за нього. Ця заява стала офіційним розривом “нормалізаційної” угоди, укладеної між УНДО і польським урядом у 1935 р. УНДО знову перейшло в опозицію до влади. Спроба нормалізації українсько-польських відносин завершилася провалом. Доктрина “прометеїзму” не витримала випробування практикою.

Отже, у польській політичній думці міжвоєнного періоду ХХ ст. конкурували дві концепції щодо “українського питання” – “інкорпораційна концепція” та доктрина “польського прометеїзму”.

Перша (вигорена у середовищі польської національної демократії – ендеків) проголошувала ідею примусової національної асиміляції, тобто ополячення українців, друга, взята на ідеологічне озброєння режимом “санації” (встановлений після приходу до влади внаслідок державного перевороту 1926 р. Ю. Пілсудського), пропонувала програму державної асиміляції, тобто перетворення українців (йшлося про українців Західної України) на громадян Польщі із збереженням культурної ідентичності. Доктрина “прометеїзму” допускала існування Української держави – Великої України, яка мала постати на теренах радянської України внаслідок розпаду СРСР, та уклавши унію з II Річчю Посполитою, увійти до Польської федерації. Погляд галицьких українців на шляхи вирішення національного питання у вимірі міжнародної політики мав окремі точки дотику з доктриною “прометеїзму”, принаймні у засобах досягнення стратегічних цілей (останні, очевидно, в українців і поляків були різні). Створення на теренах УРСР незалежної Української держави розглядалося галичанами як основний етап боротьби за вирішення національного питання у всеукраїнському масштабі, адже виникнення самостійної держави з центром у Києві з часом неминуче призвело б до зміни статусу західноукраїнських земель. Доктрина “прометеїзму”, гнучкіша і толерантніша у ставленні до національних меншостей порівняно з “інкорпораційною”, зробила можливим порозуміння між зорганізованою українською громадськістю Західної України та польським режимом “санації”, яке увійшло в історію під назвою політики “нормалізації” українсько-польських відносин 1935–1939 рр. Маємо усі підстави розглядати політику “нормалізації” як тест на готовність режиму “санації” реалізувати задекларовані у своїй зовнішньополітичній доктрині принципи, який влада успішно провалила. Невдача нормалізаційної політики продемонструвала розрив між деклараціями польської влади та їх втіленням. Виявилось, що на практиці різниця між політикою ендеків та пілсудчиків щодо населення національних меншостей була умовною. Доктрина “прометеїзму” не витримала випробування практикою, оскільки стратегічні цілі в української та польської сторін були різними. Галицькі українці, тимчасово погоджуючись з фактом польського панування у Західній Україні, не мали наміру його увіковічнювати. Автономія західноукраїнських земель розглядалася лише як етап на шляху до здійснення національного ідеалу – побудови самостійної держави на усій українській етнічній території. Польська влада, будучи зацікавленою у збереженні, а по можливості і розширенні існуючих кордонів II Речі Посполитої, не бажала іти на дії, які б посилили українство як політичний чинник. Ідеї української самостійності та польської великодержавності поєднані бути не могли.

Водночас факт присутності у зарубіжних концепціях та доктринах засвідчив, що українське питання, попри відсутність національної держави як повноцінного суб’єкта міжнародних відносин, залишалося вагомим чинником міжнародної політики у міжвоєнний період ХХ ст.

Результати критичного аналізу зовнішньополітичних стратегій і доктрин міжвоєнного періоду можуть бути впроваджені у сучасну політичну практику у сфері зовнішньої політики, реалізації прав захисту національних меншин, використані у практиці українсько-польських міжнародних відносин, які, незважаючи на складну історичну спадщину, невідворотно вступають у фазу конструктивного, прагматичного, взаємовигідного розвитку.

ЛІТЕРАТУРА

1. Гетьманчук М.П. Між Москвою і Варшавою: українське питання у радянсько-польських відносинах міжвоєнного періоду (1918–1939 рр.) / М.П. Гетьманчук. – Львів: Видавництво НУ “Львівська політехніка”, 2008. – 432 с.
2. Державний архів Івано-Франківської області (ДАІФО). – Ф. 68. – Оп. 2. – Спр. 387.
3. Діло. – 1934 – 31 січня.
4. Зашикільняк Л. Генеза і наслідки українсько-польської нормалізації 1935 р. / Л. Зашикільняк // *Polska i Ukraina. Sojusz 1920 roku i jego następstwo*. – *Торун*, 1997. – С. 438–440.
5. Кедрин І. Життя, події, люди. Спомини і коментарі / І. Кедрин. – Нью-Йорк: Видавнича кооператива “Червоної калини”, 1976. – 724 с.
6. Красівський О.Я. Українсько-польські відносини в Галичині у ХХ ст. / О.Я. Красівський. – Івано-Франківськ: “Плаї”, 1997. – 451 с.
7. Мудрий В. За нормалізацію польсько-українських відносин / В. Мудрий. – Львів [Б.в.], 1936. – 59 с.
8. Сливка Ю.Ю. Західна Україна в реакційній політиці польської та української

буржуазії (1920–1939) / Ю.Ю. Сливка. – К.: Наук. думка, 1985. – 271 с. 9. Соляр І. Українське національно-демократичне об'єднання: перший період діяльності (1925–1928) / І. Соляр. – Львів: Ін-т українознавства ім. І. Крип'якевича, 1995. – 72 с. 10. Українська державність у ХХ ст.: історико-політичний аналіз / [О. Дергачов, Є. Бистрицький, В. Реприццев та ін.]; за ред. О. Дергачова. – К.: Політична думка, 1996. – 448 с. 11. Українська суспільно-політична думка в 20 столітті: док. і мат. / [упор. Т. Гунчак, І. Сольчаник] – Т. 2. – [Б.м.]: Сучасність, 1983. – 426 с. 12. Швагуляк М. Паціфікація. Польська репресивна акція у Галичині 1930 р. і українська суспільність / М. Швагуляк. – Львів, 1993. – 52 с. 13. Центральний державний історичний архів України у м. Львові (ЦДІАУЛ). – Ф.344. – Оп. 1.– Спр. 525. 14. Ajnenkiel A. Konstytucje Polski w rozwoju dzijowym 1791–1997 / A. Ajnenkiel. – Warszawa, 2001. – 534 s. 15. Kaczmarek R. Historia Polski (1914 – 1989) / R. Kaczmarek. – Warszawa, 2010. – 992 s. 16. Torzecki R. Kwestia ukraińska w polityce III Rzeczy (1933–1945) / R. Torzecki. – Warszawa, 1972. – 526 s.

УДК: 321.01:316.75:049.1(0.045)(477):34.08/34.07

Юрій Тишкун

Національний університет “Львівська політехніка”

В. ЛИПИНСЬКИЙ ПРО БЮРОКРАТІЮ (“ЛИСТИ ДО БРАТІВ-ХЛІБОРОБІВ”): ДО ПРОБЛЕМИ ВИЗНАЧЕННЯ ТЕОРЕТИЧНОГО ПІДґРУНТЯ ПОГЛЯДІВ

© Тишкун Ю., 2012

Розглянуто формування поглядів В. Липинського на бюрократію під впливом ідей Ж. Сореля, Р. Міхельса, К. Маркса, А. де Токвіля. Стверджено, що основу його поглядів становлять ідеї про бюрократію, запозичені у Ж. Сореля та Р. Міхельса. Підкреслено, що під час розгляду проблеми бюрократії вітчизняний мислитель не звертався до ідей М. Вебера.

Ключові слова: бюрократія, Жорж Сорель, Роберт Міхельс, Макс Вебер, Алексіс де Токвіль.

Jurij Tyshkun

V. LYPYNSKY ABOUT A BUREAUCRACY (“LETTERS TO FELLOW FARMERS”): TO THE PROBLEM OF DETERMINING THE THEORETICAL BASIS OF HIS VIEWS

Deals with the formation of attitudes of Viacheslav Lypynsky on bureaucracy under the influence of Georges Sorel, Robert Michels, Karl Marx, Alexis de Tocqueville. It is alleged that his views were based on ideas of the bureaucracy borrowed from Georges Sorel and Robert Michels. Emphasizing that, in considering the problem of bureaucracy Ukrainian thinker did not approach the ideas of Max Weber.

Key words: bureaucracy, Georges Sorel, Robert Michels, Max Weber, Alexis de Tocqueville.

Бюрократія вважається одним із об'єктів дослідження для більшості представників шкіл політичної науки країн Заходу щонайменше від 1948 р. – з часу проведення під егідою ЮНЕСКО семінару-колоквіуму, який спробував конкретизувати сфери дослідження політології. Водночас у таких країнах, як Німеччина, Франція, США бюрократія привернула пильну увагу політологів